

ekonomik güçlük (ekonomik baskı, olumsuz ekonomik olaylar, parasal endişeler) ile ergenlerin içselleştirme ve dışsallaştırma problem davranışları arasındaki ilişkide algılanan duygusal sıkıntı ve ebeveyn ergen ilişkisinin (ebeveyn davranışı, ebeveyn-ergen ilişki niteliği) aracı rolünü anne bildirimine dayalı bir yıllık izleme çalışması kapsamında incelemektir.

Araştırmaya Ankara'da yaşayan yaşları 11 ila 16 arasında değişen çocukları olan toplam 171 evli kadın katılmıştır. Araştırmada veri toplama araçları olarak, Algılanan Ekonomik Güçlük Ölçeği, Algılanan Duygusal Sıkıntı Ölçeği, Ebeveyn Davranış Ölçeği, Ebeveyn-Ergen İlişki Niteliği Ölçeği, 4-18 Yaş Çocuk ve Gençler İçin Davranış Değerlendirme Ölçeği kullanılmıştır. Araştırmada annelerden birer yıl arayla iki kez ölçüm alınmıştır ve annelerin algıladığı ekonomik güçlük 1. zamanda, algılanan duygusal sıkıntı, ebeveyn-ergen ilişkileri, problem davranışlar 2. zamanda elde edilen veriler kullanılarak değerlendirilmiştir.

Elde edilen sonuçlar algılanan ekonomik baskı ve parasal endişelerin algılanan duygusal sıkıntıyı yordadığını göstermiştir. Algılanan duygusal sıkıntının ise ebeveyn-ergen ilişkisini yordadığını gözlemlenirken ebeveyn ergen ilişkisi ergenlerin problem davranışlarını yordamıştır. Algılanan ekonomik baskı ile ebeveynin sergilediği sınırlayıcı kontrol davranışı arasında algılanan duygusal sıkıntının tam aracı rolünün olduğu görülmüştür. Algılanan ekonomik baskı ve parasal endişeler ile ergenlerin problem davranışları arasında algılanan duygusal sıkıntı ve ebeveyn ergen ilişkisinin diğer alt değişkenleri dolaylı ilişkilidir.

Algılanan ekonomik güçlüğü, ergenin davranış problemlerini algılanan duygusal sıkıntı ve ebeveyn ergen ilişkisi yoluyla dolaylı olarak etkilediği görülmüştür. Ekonomik güçlük ebeveynler için psikolojik açıdan stresli olmakta, ebeveynlik davranışlarını ve çocukları ile olan ilişkilerini zedelemektedir. Bu durum da çocuklarda içselleştirme ve dışsallaştırma problem davranışlarına yol açmaktadır. Genel olarak çalışmanın bulguları Aile Stres Modelini desteklemekte ve Türk kültürüne uygulanabilir olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: algılanan duygusal sıkıntı, algılanan ekonomik güçlük, ebeveyn ergen ilişkisi, ergenin problem davranışları

Kaynakça: Conger, R. D., Conger K. J. ve Martin M. J. (2010). Socioeconomic status, family processes and individual development. *Journal of Marriage and Family*, 72, 685-704. Conger, R. D., Conger, K. J., Elder Jr., G. H., Lorenz, F. O., Simons, R. L. ve Whitbeck, L. B. (1992). A family process model of economic hardship and adjustment of early boys. *Child Development*, 63, 526-541. Conger, R. D., Conger, K.J., Elder, G. H., Jr., Lorenz, F.O., Simons, R.L. ve Whitbeck, L. B. (1993). Family economic stress and adjustment of early adolescent girls. *Developmental Psychology*, 29, 206-219. Conger, R. D., Elder, G. H., Lorenz, F. O., Conger, K. J., Simons, R. L., Whitbeck, L. B., Huck, S. ve Melby, J. N. (1990). Linking economic hardship to marital quality and instability. *Journal of Marriage and the Family*, 52, 643-656.

[Özet:0247]

SİGARAYLA İLGİLİ ÜSTBİLİŞLER ÖLÇEĞİ (SÜBÖ) TÜRKÇE UYARLAMA ÇALIŞMASI

Leyla Alma, Adviye Esin Yılmaz

Dokuz Eylül Üniversitesi, Psikoloji Ana Bilim Dalı, İzmir

AMAÇ: Sigara, önlenebilir sağlık problemlerinin başında gelmektedir. Sigara bağımlılığının üstbilişsel modeline göre (Spada, Nikcevic, Moneta ve Wells, 2007; Spada ve Nikcevic, 2008), sigara içme hakkındaki olumlu üstbilişler sigara içmeye motivasyon sağlamaktadır. Buna ek olarak, sigara içmenin kontrol edilmez oluşu ve bilişsel engellemelere yol açtığı hakkındaki olumsuz üstbilişlerin ise, bağımlılık döngüsünü başlattığı, sürdürdüğü ve nüks ettirdiği ileri sürülmektedir (Nikcevic, Caselli, Wells & Spada, 2014). Mevcut çalışmanın amacı, Sigarayla ilgili Üstbilişler Ölçeği (SÜBÖ) (Nikcevic ve ark., 2014)'nin yetişkin sigara içen örneklem üzerindeki geçerlik ve güvenilirliğini incelemektir. **YÖNTEM:** İnternet üzerinden yürütülen araştırmaya, 329 sigara içen yetişkin (171 kadın, 158 erkek) katılmıştır. Katılımcıların sigara bağımlılık düzeylerini belirlemek ve ölçeğin yakınsak ve yordayıcı geçerliğini incelemek üzere Fagerström Nikotin Bağımlılık Testi (FNBT) kullanılmıştır. Ek olarak, Hastane Anksiyete ve Depresyon Ölçeği (HAD) ve Üstbilişler Ölçeği-30 (ÜBÖ-30) ile SÜBÖ'nün geçerliği incelenmiştir. **BULGULAR:** Açımlayıcı ve Doğrulayıcı Faktör Analizleri sonucunda ölçeğin kültürümüzde 3 faktöre (F1:duygusal düzenleme hakkında olumlu üstbilişler, F2:bilişsel düzenleme hakkında olumlu üstbilişler, F3: kontrol edilmezlik ve bilişsel engellenme hakkında olumsuz üstbilişler) dağıldığı görülmüştür. İç tutarlılık ve test-tekrar test analizlerinden elde edilen bulgular, ölçeğin güvenilirliğinin iyi olduğunu göstermektedir. Regresyon analizleri sonucunda; SÜBÖ'nün sigara bağımlılık düzeyini ve kaygı-depresyon belirtilerini yordaması, ölçeğin yordayıcı geçerliğine işaret etmektedir. Diğer yandan sigara bağımlılığının üstbilişsel modelini test etmek için kullanılan ÜBÖ-30'un SÜBÖ ile beklendik yönde ve anlamlı düzeydeki korelasyonu, ölçeğin yakınsak geçerliğini destekler niteliktedir. **TARTIŞMA:** Yapılan analizler, Sigarayla ilgili Üstbilişler Ölçeği (SÜBÖ)'nin ülkemizdeki araştırmalarda kullanılmak üzere geçerli ve güvenilir bir veri toplama aracı olduğunu göstermiştir. Mevcut çalışmanın, klinik psikoloji alanında güncel bir yaklaşım olan bağımlılığın üstbilişsel modeline ülkemizde

araştırmalarda da yer verilmesi ve alandaki gelişmelerin dünya ile eş zamanlı takip edilmesi yönünde alanyazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sigara, Üstbilis, Depresyon, Kaygı

Kaynakça: Nikcevic, A., Caselli, G., Wells, A. V., & Spada, M. M. (2014). The metacognitions about smoking questionnaire: development and psychometric properties. *Addictive Behaviors*. Doi: 10.1016/j.addbeh.2014.11.004. Nikčević, A. V. & Spada, M. M. (2008). Metacognitions across the continuum of smoking dependence. *Behavioural and Cognitive Psychotherapy*, 36(3), 333-339. Spada, M. M., Nikčević, A. V., Moneta, G. B. & Wells, A. (2007). Metacognition as a mediator of the relationship between emotion and smoking dependence. *Addictive Behaviors*, 32(10), 2120-2129.

[Özet:0252]

KİŞİLER ARASI PROBLEMLER VE SÜRÜCÜ DAVRANIŞLARI ARASINDAKİ İLİŞKİDE CİNSİYETİN DÜZENLEYİCİ ROLÜ

Özge Özer, Bahar Öz

Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Psikoloji Ana Bilim Dalı, Ankara

GİRİŞ-AMAÇ: Kişilik ve sürücü davranışları arasındaki ilişki literatürdeki çeşitli çalışmalarda vurgulanmıştır (örn. Oltedal ve Rundmo, 2006). Bunun yanında cinsiyet de sürücü davranışlar ile ilgili değişkenlerden biridir (Constantinou ve ark., 2011). Bugüne kadar yapılmış çalışmalar trafik ortamlarında kişilik özelliklerini incelese de kişiler arası ilişki kurma tarzlarının trafikte insan faktörleri ile ilişkisini inceleyen bir çalışma bulunmamaktadır. Bu çalışmanın amacı, kişilerarası ilişki kurma tarzları (pozitif ve negatif) ve sürücü davranışları (hatalar, ihlaller pozitif davranışları) arasındaki ilişkiyi cinsiyetin düzenleyici(moderatör) rolünü göz önünde bulundurarak incelemektir.

YÖNTEM: Katılımcılar, aktif şekilde araba kullanan; yaşları 18 ile 51 arasında değişen 72 erkek ve 54 kadından oluşmaktadır. Katılımcılardan internet yoluyla demografik bilgi formu, Kişilerarası Problemler Envanteri (Akyunus ve Gençöz, 2016), Toplum Yanlısı ve Agresif Sürücülük Envanteri (Harris ve ark., 2014), ve Sürücü Davranışları Ölçeği'ni (Reason ve ark., 1990) doldurmaları istenmiştir.

BULGULAR: Cinsiyetin kişilerarası ilişki kurma tarzları ve sürüş tarzları arasındaki düzenleyici (moderatör) rolünü incelemek için Preacher ve Hayes'in (2009) makro metodu kullanılarak moderasyon analizleri yapılmıştır. Sonuçlara göre, cinsiyet kişilerarası ilişki kurma tarzlarındaki negatif özellikler ve ihlaller arasındaki ilişkide ($F(3,122) = 9.67, p < .05$) ve hatalar ile arasındaki ilişkide ($F(3,122) = 4.99, p < .05$) düzenleyici rol oynamıştır. Ayrıca, ihlal ve hatalardaki kişilerarası ilişki kurma tarzları ile ilgili değişim kadınlar ve erkekler arasında anlamlı derecede farklılaşmaktadır. Daha kuvvetli negatif kişiler arası ilişki kurma tarzına sahip erkeklerin ihlal yapma sıklıkları ($\beta = .43, p < .05, 95\%CI [.24,62]$) ve hata yapma sıklıkları ($\beta = .28, p < .05, 95\%CI [.11,44]$) kadınlara göre daha fazla bulunmuştur.

YORUM: Yapılan analizler sonucunda, kişilerarası ilişki kurma tarzlarındaki negatif özelliklerin cinsiyetin düzenleyici etkisiyle ve trafikteki olumsuz sürücü davranışlarıyla (ihlaller ve hatalar) ilişkili olduğu, bu ilişkinin de erkek sürücüler için daha kuvvetli olduğu görülmektedir. Bulgular literatürle bağlantılı olarak tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kişiler arası ilişkiler, cinsiyet, sürücü davranışları

Kaynakça: Akyunus, M. & Gençöz, T. (2016). Kişilerarası Problemler Envanteri-Döngüsel Ölçekler Kısa Formu Psikometrik Özellikleri: Güvenilirlik ve Geçerlik Çalışması. *Düşünen Adam: Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Dergisi*. Constantinou, E., Panayiotou, G., Konstantinou, N., Loutsiou-Ladd, A., & Kapardis, A. (2011). Risky and aggressive driving in young adults: Personality matters. *Accident Analysis & Prevention*, 43(4), 1323-1331. Harris P. B., Houston, J. A., Vazquez, J. A., Smither, J. A., Harms, A., Dahlke, J. A., & Sachau, D. A. (2014). The Prosocial and Aggressive Driving Inventory (PADI): A self-report measure of safe and unsafe driving behaviors. *Accident Analysis and Prevention*, 72, 1-8. Oltedal, S., & Rundmo, T. (2006). The effects of personality and gender on risky driving behaviour and accident involvement. *Safety Science*, 44(7), 621-628. Reason, J., Manstead, A., Stradling, S., Baxter, J., & Campbell, K. (1990). Errors and violations on the roads: a real distinction?. *Ergonomics*, 33(10-11), 1315-1332.